۵۰ سالن کان ساهتڪار ۽ سنڌيت هلچل جو رهبر - شري اُتم

- راهي

سلوڪ وارن جي اُتمچنداڻي خاندان جي سپوت شري
جي. اُتم ۱۹۴۱ع کان پبلڪ ۽ ساهتڪ جيون شروع
ڪانگريس ۽ شاگرد هلچل ۾ اڳرو رهيو. ڪئٽ انڊيا
(۱۹۴۲ع) آندولن ۾ هن هڪ سال جيل ياترا بہ ڪئي.
ان وقت پروگريسو گروپ بہ ٺاهيائين جنهن ۾ ليکراج عزيز،
آڏواڻي، تيرٿ بسنت، نارائڻداس ملڪاڻي، حيدربخش
وغيره ليکڪ رچنائون پڙهندا هئا جي هن رشي
ارام گدومل، نئشنل ڪاليج جي قليلي مئگزن جي ايڊيٽر
حيثيت ۾ ڇپيون هيون. ساڳئي وقت ۱۹۴۱-۱۹۴۷ تائين
سؤ کن ڪهاڻيون، مضمون ۽ ڪي ترجما ڇپيس ۽ ڪتاب
'سرحد جو گانڌي' ۽ 'وڄئہ لڪشمي' بہ نڪتس.

۱۹۴۸ع ۾ سنڌ ۾ مهاجرن جي فسادن بعد اُتم ڀارت
آيو ۽ ۱۹۴۹ع ۾ پروفيسر منگهارام ملڪاڻيءَ جي صدارت
هيٺ 'سنڌي ساهت منڊل' جو هڪ باني بڻيو ۽ ڪي
سال جنرل سيڪريٽري ۽ وائيس پريزيڊنٽ بہ ٿي رهيو.
ان منڊل سنڌي ٻوليءَ جي تسليميءَ لاءِ هلچل هلائڻ واسطي
پنجن ڄڻن جي ڪاميٽي ٺاهي، جنهن ۾ هڪ اُتم بہ
هو. منڊل سنڌي ساهت، ساهتڪارن، ٻوليءَ جي تسليمي
۽ سنڌيت هلچل کي زور وٺايو.

ڊسمبر ۱۹۵۹ع ۾ ناگپور سميلن وقت 'اکل ڀارت سنڌي
ٻولي ساهت سڀا' جو جنرل سيڪريٽري ٿيو ۽ پنج سال

اهو عهدو ماڻيائين. پر ان سنڌيت جي ڪم لاءِ هن ۱۹۶۰ع
۾ سرڪاري گزيٽيڊ عهدي تان استيعفا ڏني. ورهاڱي
هتي اهڙو ٻيو مثال ڪونهي.

پروفيسر ملڪاڻي جي لفظن ۾ هتي سنڌي ساهت
سان گڏ نئين دنيا ساهت کي نئين سر پنرجنم ڏنو.
’نئين دنيا‘ جو اُتم ۱۹۵۰ع کان سمپادڪ ٿي رهيو.
نئين دنيا ۲۵ سال هلي. اُتم اُن مخزن طرفان سالن
سال ليڪڪن کي ٻه اُجورو ڏنو ته تازو لڳاتار پڙهڻ
هر سال جي بهترين ڪتاب کي ٻه هزار رپيا انعام ڏنائين.
نئين دنيا طرفان ڪيترائي نوان ليڪ ليڪڪائون ميدان
۾ آندائين. اهڙو ٻيو مثال هتي ڪونهي. ’نئين دنيا‘
گڏ هو ڪجهه سال ’سنڌو ڌارا‘ هفتيوار ۽ ٻن روزاني
’سنڌو سماچار‘ ۽ ’سنڌو سنسار‘ جو ٻه سمپادڪ ٿي رهيو.

پروفيسر ملڪاڻي هن جي سمپادڪي ذات ۽
’سنڌي ساهت جي سمالوچنا‘ ڪتاب ۾ لکيو آهي،
ليڪڪن ۾ اُتم منهنجو اوائلي دوست آهي. مون
آهي ته هن جي ظاهر خشڪ سياءُ پنيان هڪ
دل لکل آهي جا تازو ’سنڌو سنسار‘ ڪيڻ بعد
ٿي آهي. هو دنيا جو دکدائڪ سماچار اهڙي ته
جي پيڙا وچان لکندو آهي جو ان مان انسان
قرب ۽ همدردي بکندي آهي. هن جي سماجواد
پسنديءَ جو پايو اهوئي انسانيت جو جذبو آهي
کي انگريزي شاعر ’ملڪ آف هيومن ڪائينڊنيس‘
آهي. هن جا سمپادڪي ليک ته مثالي آهن. هن

هي جزوي سمپادڪي ليک سنڌي اخبارن ۾ ايندا آهن... آهي ٻي رياءُ ۽ بيطرفدار هوندا آهن.''

ٻي هنڌ پروفيسر لکيو آهي، 'نئين دنيا باقاعدي ڪيندي اُتم کي ايترو وقت ملي ٿو جو هو ڪيترا سارا تخليقي مضمون پڻ لکندو اچي، سا آفرين جوڳي ڳالهه آهي.... ساهتڪ کوجنا هن جي لکيتن جي خصوصيت آهي.'

اُتم جا اهڙا اڍ سؤ کان مٿي لکيل ادبي، تاريخي، تنقيدي، تهذيبي مضمون آهن، جن ۾ کي تمام اهم آهن، گرونانڪ، ميران، ڪاليداس، سامي، شاهه، سچل، ديوان ديارام گدومل، قليچ بيگ، ديوان ڪوڙومل، سڄاڳ سنڌ، موهن جو دڙو، سنڌي ڪهاڻي، ناٽڪ، تنقيد وغيره. هن هو ١٠٠ کن ڪهاڻيون به لکيل آهن. کي بنگالي، اُڙيا، مليالم، هندي، اُردو، جرمن ۽ روسي ۾ ترجمو به ٿيون آهن.

هو ١٩٦٤ع ۾ سنڌي جي ياترا ۾ اعليٰ ليکڪن ۽ عالمن سان گڏيو آهي. اُن بعد هتي سنڌ بابت جيئي سنڌ هلچل ۾ سرگرم آهي. بنگلا ديش هلچل وقت 'ڏرم يُگ' جو خاص جيئي سنڌ ۾ سنڌين بابت پرچو ڪڍايائين، ڪمليشور زهري کان 'ساريڪا' جو جيئي سنڌ ڪهاڻي انڪ ڪڍايائين. اُن ڪري اُتم سنڌ هند جو پُل سڏايو ويندو آهي. کي ايس سنڌالاجي ته پروفيسر پنجواڻيءَ وانگر 'سنڌي اينسائيڪلوپيڊيا' ڪوٺيندا آهن. ايترو هن جو اونهو اڀياس، احساس کوج ۽ سوجهي آهي. هن سنڌ هند جي ڪتابن جو خزانو سانڍي رکيو آهي. ڊي.کي.منشاراماڻي هن کي

سنڌ جو مجنون ۽ سنڌيت جو شيدائي سڏيو آهي. هن
کي جيکي ٻه اوارڊ ۽ انعام مليا آهن تن جا پئسا هن
پاڻ وٽ نه رکي ٻين کي امداد طور ڏنا آهن. اهڙ
ٻيو مثال مشڪل ملندو.

اُتم رشيا ۾ ٽيل دنيا جي ليکڪن جي ڪانفرنس ۾
سنڌي ڊيليگيٽ ٿي ويو جنهن ۾ ڊاڪٽر بچن، پيشم ساهني،
سجاد ظهير، فيض احمد فيض جمال ابڙي وغيره شريڪ
ٿيا هئا.

هڪ دفعي ١٩٦٦ع ۾ اُتم کي آل انڊيا ترقي پسند
ليکڪ سميلن جي آلوچنا جي بينڪ جو پرڌان بڻايو ويو
هو. هن جا ڏيڍ ڊزن اصلوڪا ڪتاب آهن ۽ ڊزن کن
ترجما ڪيل آهن ۽ نئين دنيا پاران هڪ سؤ کن ڪتاب
ڪڍيل اٿس.

مکيه ڪتاب : ١. سرحد جو گانڌي (١٩٤٦ع)، ٢. وڄڻ لڪشمي
(١٩٤٦ع)، ٣. سوويت سرڳ (١٩٥٣ع)، ٤. يارت روس دوستي
(١٩٦٥ع)، ٥. ٽئگور جي جهلڪ (١٩٦١ع)، ٦. ڪشمڪش
(ڪهاڻيون) (١٩٧٠ع) ٿي ڇاپا، ٧. سنڌي ساهت (١٩٧١ع)،
٨. ساهت ۽ ساهتڪار (١٩٧٤ع)، ٩. مهاتما گانڌي ۽
لينن - ڪوڄناتمڪ انعامي ڪتاب (١٩٦٩ع)، ١٠. سنڌي ڪهاڻي،
ناٽڪ ۽ تنقيد (تاريخي ڪوڄنا) - (١٩٨١ع) ٻه ڇاپا، ١١. سڄاڳ
سنڌ (١٩٨٤ع)، ١٢. پروفيسر منگهارام ملڪاڻي - مونوگراف
(١٩٨٥ع)، ١٣. پروفيسر ليکراج عزيز - مونوگراف (١٩٨٦ع)،
١٤. يارت جو دوست لينن - انعامي ڪتاب، ١٥. هؤ جهان
هيءُ من.

انعام - سنمان : ۱. سوويت لئنڊ نهرو امن انعام (۱۹۶۴ - ۱۹۶۵ع)
۱۹۷۱ع ۾). ۳. جيئن سنڌي سڀا (سنڌونگر) جو پنج
هزار رپيا - ۱۹۷۴ع. ۴. ڪويتا پبليڪيشن (احمدآباد) ۱۹۸۴ع.
اکل ڀارت سنڌي ٻوليءِ ساهت سڀا - ڏهه هزار رپيا - ۱۹۹۱ع
رام بخشاڻي فائونڊيشن - پنج هزار - ۱۹۹۱ع ۷. ۱۹۸۶ع
ترقيِ پسند ليکڪ سنستا جي گولڊن جبليِ اُتسوءِ - لکنؤ
مليل شيلڊ.

(هندواسيِ ۱۸/۸/۱۹۹۱ تان کنيل)